

Universitätsbibliothek Paderborn

Instructio practica ...

De Munere Concionandi, Exhortandi, Catechizandi - Continens non tantùm praecepta ad artem concionandi discendam accomodata, sed etiam Ideas & Conceptus practicos pro Concionibus in Festis B. V. & SS. Dedicationis, Patrocinij, Novi Anni, Paschatis, Parasceves; item in Primitiis Sacerdotum,

...

Lohner, Tobias

Dilingæ, 1679

§. 4. De secundo officio Concionatoris, seu de argumentorum inventionem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48347](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48347)

§. IV.

De secundo officio Concionatoris, seu de
argumentorum inventione.

Sicut Paterfamilias, postquam materiam pro cibis præparavit, sollicitè curare debet, ut à Coquo bene coquantur, & præparentur, ita & Concionator ante omnia laborare debet, ut à coquo suo, id est, intellectu, materia, quam Auditoribus proponere decrevit, priùs per accuratum studium bene excoquatur; hoc verò studium in eo potissimum consistit, ut accuratè dispiciat, quomodo doctrinam præfixam clarè explicare, solidè probare, & efficaciter persuadere queat, absque hoc studio Concionator suo munere difficulter rectè fungetur, sed potius auctoritatem suam perdet, efficietque, ut Auditores advertentes parvum studium impensum fuisse Concioni suspicentur, eum prioribus diebus aut poculis nimis indulgisse, aut aliis impertinentibus curis & negotiis fuisse distractum, sicque verificabitur notum illud cujusdam Doctoris effatum, omnibus Cathedris meritò in ipso aditu inscribendum: *Qui ascendit sine labore, descendit sine honore.* E contrario verò, quæ meditata afferuntur ab eo, qui ad multam noctem vigilavit, non tam lucernam, quàm Sancti Spiritus oleum voluntates commoventis redolebunt, inquit rectè Bonifacius c. 3. epist. 6.

Porro ut studium hoc tantò majore cum facilitate dexteritatèque peragat, & argumenta scopo suo probando citius invenire queat, proderit ad manum habere locos quosdam fecundiores, ex quibus dicta argumenta amplificationi servitura disponi queant, qualem quidem locorum aliquos hic annotabo ex antiquo aliquo libro collectos.

PRIMUS LOCUS.

Per nominis interpretationem.

Ex hoc loco variis modis argumentari possumus. Nam primò videre potest Concionator, an nomen in themate vel sententia positum habeat plures interpretationes, & tunc il-

las,

las, quæ magis ad propositum conducunt, assumit v.g. Israel juxta Interpretes idem significat, ac videns Deum, vel princeps cum Deo, vel fortis discretio Dei, unde qui vellet Christianos comparare Israeli, posset facile ostendere, quomodo illi debeant esse veri Israelitæ, procurando hos titulos, ut scilicet cognoscant Deum, & videant per veram fidem, sint Principes & amici Dei per gratiæ & Charitatis possessionem, & denique fortes per discretam patientiam. Quod si placeret unam duntaxat interpretationem accipere, tum posset ostendi, quomodo v.g. essent Principes, imò reges juxta commune illud effatum: *Servire Deo, regnare est*: Unde dividi posset Concio in tres partes juxta conditiones ad Regem à Seneca requisitas, dum dixit: Rex est, qui metuit nihil: Rex est, qui cupit nihil, hoc regnum sibi quisque dat. Secundo quoque Concionator definire aut describere potest, nomen aliquod aut potius rem per nomen significatam, ut si v.g. dicat: Arca Noë fuit lignum ex tali materia præparatum, tot & tot habens contignationes, à Noë confectum, ut se & alios servet ab interitu; atqui Beatissimæ Mariæ Virgini hæc omnia conveniunt, ergo &c. Pari modo si vult probare veritatem illius sententiæ à Davide prolata: *Beati, qui habitant in domo tua, Domine*, examinet, quomodo Beatitudo definiatur, & reperiet eam sic definiri: *Est status omnium bonorum aggregatione perfectus*; quâ definitione posita facile erit ipsi facere amplificationem super allatam sententiam, enumerando scilicet varia bona, utilia, honesta & delectabilia, & ostendendo, quàm perfectè omnia possideant, qui in domo Dei habitant.

SECUNDUS LOCUS.

Per verborum discussionem.

Ex hoc loco sic oritur amplificatio: vult v.g. Concionator explicare locum illum Psalmistæ: *Quàm bonum est, & quàm iucundum habitare Fratres in unum*; hoc ut commodè præstet, inquirat, primò quare *Bonum sit*, quia scilicet se juvant precibus, opere exemplo deinde quare dicat Prophetæ *Iucundum*, quia scilicet Societas omnes miseras & labores leves facit, & quia unus alterum solari potest; quare item di-

cat habitare, ut ostendat, non sufficere ad charitatem semel aut iterum cum altero suaviter, colloqui, aut illi benefacere, sed insuper requiri, ut constanter hoc fiat, sicut ii, qui in eadem domo habitant, constanter se mutuò juvant & solantur. Ulterius quare dicat *Frates*, ut scilicet indicet charitatem nostram erga proximum fraternam esse debere, ne extollamus nos supra alios, ne invidemus, ne in necessitatibus eos deseramus. Denique cur dicat *in unum*, quia videlicet omnes debent tendere ad unum finem, non quærentes, quæ sunt sua sed quæ Dei; sine hoc enim mediò non poterit diu charitas fraterna consistere; hæc discussio sola pro integra concione materiam abundantem suppeditat, nam in prima parte explicare posset, in quo consistat charitas, per illa verba *habitare fratres*; in Secunda declarare posset motiva indicata per illa duo verba: *Quàm Bonum & quàm iucundum*; in tertia tandem indicare posset medium optimum ad servandam charitatem, scilicet per illa verba *in unum*, indicatum.

TERTIUS LOCUS.

Per Concordantias Auctoritatum.

Ex hoc loco sic fit amplificatio: Sumitur unus textus Sacræ Scripturæ v. g. iste: *Qui abstineat, adiciet vitam.* Ecclesiast. 37. Deinde subditur alius locus Sacræ Scripturæ de eadem materia loquens, & dicitur v. g. de quibus autem rebus abstinere debeamus, indicat Sanctus Petrus cap. 2. dicens. *Obsecro vos tanquam Advenas & Peregrinos, abstinere vos à carnalibus desideriis*; quod etiam Sanctus Paulus ad Thessalon. confirmat dicens: *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, ut abstinatis vos à fornicatione, &c.* simili modo, si Concionator in Festo Sancti Pauli istud thema habeat: *Vas electionis est iste mihi, ut portet nomen meum coram Gentibus & Regibus, & Filiis Israel*; inquiret, quid in S. Scriptura de vase dicatur, quod huc conducere possit, & primò illum locum reperiet Exodi cap. 16. *Sume vas unum, & mitte ibi mare, & repone coram Domino*; Unde Sanctus Paulus huic vasi comparari posset, tum quia de cælo venit; tum propter dulcedinem charitatis, quâ omnibus omnia factus est; tum propter soliditatem doctrinæ, quâ animas mortalium pavit & satiavit. Pari modo

modo inveniet, quod 4. Regum cap. 4. Uxor prophetarum iussa fuerit ab Elifæo vasa vacua à vicinis mutuare, in quæ oleum modicum, quod habebat, fundere iussa erat, quod, postquam illa fecit, mirè multiplicatum oleum reperit & vendere iussa est, & Creditoribus debita solvere, unde posset Deus Elifæo, qui idem significat ac *Deus Salvans*, Ecclesia illi mulieri, S. Paulus vasi vacuo, Judæi vicinis, Sacratissimum Nomen Jesu oleo comparari, tum quia non patitur se permisceri aliis humoribus, id est, amore creaturarum, tum quia, ut oleum cibos, id est, opera nostra condit; tum quia lumen fidei & scientiæ nutrit, ut oleum; tum quia confortat ut oleum; sic ergo facilè ostendi posset, quomodo hoc oleum in Sancto Paulo sit multiplicatum, & Ecclesia illud Gentibus per ipsum vendiderit, sicque debito prædicandi Evangelium satisfecerit.

Denique inveniet etiam actorum 9. dictum de eodem Sancto Paulo *vas electionis mihi erit iste, &c.* unde pulcherrimus conceptus offertur, quo ostendat, quomodo dictus Apostolus fuerit vas electionis in vocatione, prædicatione, consummatione juxta illud: *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, &c.*

QUARTUS LOCUS.

Per expositionem alicujus Sententiæ in vario Sensu.

Pro quo loco meliùs intelligendo notandum est: Quadruplicem esse Sacræ Scripturæ sensum: Primus est *Historicus*, seu *Litteralis*, quando scilicet, quomodo res aliqua gesta vel dicta sit; planò sermone refertur, ut cum dicitur: *Populus Israel ex Ægypto salvatus tabernaculum Deo fecit.*

Secundus sensus est *Allegoricus*, quando videlicet verbis sive rebus mysticis præsentia Christi & Ecclesiæ Sacramenta significantur: ut, cum Isaias dixit: *Egredietur virga de radice Jesse*; per hæc enim verba significatur Beatissimam Virginem de Stirpe David nascendam esse, & hanc Christum genituram; variis autem modis hic sensus eruitur, nam quandoque

doque à persona sumitur, sic Isaac Christum significat: Quandoque à re, sic aries ab Abrahamo occisus significat carnem Christi passam: quandoque à loco, sic dum Christus prædicaturus in montem ascendit, eminentia loci hujus, excellentiam & sapientiam doctrinæ Christi significat; quandoque à numero; sic per illa verba: Apprehendent septem mulieres virum unum, significantur septem dona gratiarum Christi, aut septem Sacramenta ab illo instituta & hominibus collata: quandoque à negotio aut facto, sic interfectio Goliath à Davide facta Diabolum à Christo victum significat; rectè tamen circa has allegorias universim monet Sanctus Saleisus, diligenter attendendum esse, ne violenter nimis eruantur, aut nimis prorogentur, aut minus decentes, aut honestis auribus parùm consonæ sint; & ubi non est manifestum signum figuræ & figurati, à figuris abstinetur, & similitudinibus acquiescatur; Unde Juniperus, sub qua somno se dederat Elias, non benè dicitur figura Christi, sed potiùs dicendum est, quod sicut Elias sub Junipero dormiebat, ita nobis Christianis sub cruce Christi quieti Sanctissimæ meditationis sit indulgendum.

Tertius Sensus est, *Moralis seu tropologicus*, per quem locutio aliqua ad instructionem Auditorum, & correctionem morum dirigitur, quod duplici modo fieri potest. Primò mysticè, ut, cum ait Salomon, Eccles. 9. *Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat*: quæ verba idem significant in morali sensu, ac si dixisset, omni tempore sint opera tua munda, & charitas de corde tuo non deficiat. Secundò apertè, ut cum Sanctus Joannes 1. c. 2. dicit: *Filioli, non diligamus Verbo aut linguâ, sed opere & veritate.*

Quartus sensus est *Anagogicus*, per quem locutio aliqua dirigitur ad futurum statum in altera vita: Item ad Deum & Angelos, Beatos, Ecclesiam triumphantem, animas damnatas, Diabolos, Purgatorium, Infernum &c. quod iterum apertè & mysticè fieri potest; apertè, cum dicitur, Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*; mysticè, cum dicitur: *Beati, qui lavant stolas suas, ut sit illis passus in ligno vite, & per portas intrent civitatem.* Apoc. 22.

Hoc supposito amplificatur aliqua sententia per hunc locum

cum

cum expanendo eam in vario sensu, cuius exemplum ponitur à Sancto Saesio in illis verbis Genesis 25. *Dua gentes sunt in utero tuo, & duo populi ex utero tuo dividuntur, Populusque, Populum superabit, & maior serviet minori:* ubi litteraliter duo populi, Israelitæ scilicet & Idumæi de Esau & Jacob egressi significantur, ex quibus Israelitæ minores superabant Idumæos maiores natu tempore Regis Davidis, Allegoricè Esau populum Idumæorum, Jacob Paganos, Anagogicè Esau corpus, Jacob animam, tropologicè deniquè Esau amorem proprium, Jacob amorem Dei significat. Quandoque tamen eadem sententia in eodem etiam sensu variè exponi potest; sic verba illa Sancti Luca: *Exiit quidam seminare semen suum,* &c. exponi possunt in Bonum & malum sensum moraliter; in bonum quidem, si dicatur, quod pœnitens exiit de statu & carcere peccandi ad libertatem, & seminare bona opera incipiat juxta illud; *Euntes ibant, & flebant &c.* in malum verò sensum, si dicatur, peccatorem exire, id est, quasi extra se ipsum labi, quando iudicium rationis deserit, & tunc seminare semen suum, id est, iniquitates juxta illud proverbiorum 22. *qui seminat iniquitatem, metet mala,*

QUINTUS LOCUS.

Per Comparationes.

Ex hoc loco sic fit amplificatio. Sumitur nomen adjectivum, quod in sententia reperitur & si est positum in superlativo, adjungitur positivus, & comparativus & vicissim, ut in sequentibus exemplis videre est. Dicit Sanctus Paulus ad Ephesios c. 2. *propter nimiam Charitatem suam, quâ dilexit nos Deus:* hic textus sic potest amplificari per comparationem; Bene dicit propter nimiam Charitatem; quia Dei charitas erga nos erat magna in creatione, fuit major in Gubernatione, maxima in redemptione, nimia in glorificatione. sic quando Joann. cap. 19 dicit, *qui me tradidit maius peccatum habet;* dicere potest, qui hanc sententiam amplificare cupit, si Judas habuit peccatum magnum, quia magnum pretium ex avaritia concupivit, majus utiquè habet, quia Dominum suum tradidit, sed maximum habuit peccatum, quia de misericordia Dei desperavit.

Per-

Potro sicut comparatio fieri potest respectu ejusdem, ita & respectu diversorum institui potest v.g. dum lib. 1. Machiab. cap. 2. dicitur: intendit in præceptum legis, amplificari potest hæc sententia dicendo. Quidam in præcepta legis intendunt per contemplationem, quidam attendunt per sollicitudinem, quidam prætendunt per simulationem, quidam contendunt per emulationem.

SEXTUS LOCUS.

Per varias Compositiones.

Ex hoc loco sic fit amplificatio. Occurrit v.g. illa sententia Habac. 3. *Egressus est in salutem populi sui*: Super quam dicit Concionator, Dominus egressus fuit è cælo, ingressus fuit in mundum, regressus in cælum, supergressus universa. Item super illam sententiam ad Rom. 6. *quid dicemus, Fratres, permanebimus in peccato?* dicat, quidam *stant seu permanent in peccatis*, à futuris quidem abstinentes, sed pro præteritis non satisfaciētes; quidam autem in peccatis *sedent*, partim in peccato remanentes, partim verò ab ipso surgentes; quidam autem in peccato jacent omni tempore in ipso remanere proponentes; quidam denique in peccato ambulant, de peccato in peccatum progredientes, quæ omnia paulò clariùs explicanda, & fusiùs ostendenda sunt.

SEPTIMUS LOCUS.

Per rerum proprietates.

Ex quo sic fit amplificatio, Indagantur proprietates alicujus rei, & explicantur, ac vel alicui Sancto, de quo fit Concio, vel ad mores applicantur. sic si Concionator veller explicare illam sententiam Christi. Lucæ 12. *Ignem veni mittere in terram, &c. quid volo, nisi ut accendatur?* rectè per hunc ignem intelligeret Charitatem, quia uti ignis inter elementa, ita hæc inter virtutes est præstantissima. Item semper tendit sursum ad Deum, producit levitatem ad quævis opera perficienda, calefacit, omnia vincit, illuminat ut ignis &c. ad hunc modum etiam pertinet dilatio Sermonis, per ea, quæ solent rem, de qua agitur, comitari, ut si quis in Concione de judicio mentio-

mentionem Judicis, Actoris, Rei, Testis, Sententiæ, faciat, eò quòd hæc in iudicio reperiantur. Diligenter tamen in hac comparatione attendere debet Concionator, ne totus labor ipsius in eo tantum versetur, ut ostendat hanc vel illam rem tali rei comparari posse, sed potiùs studeat insignem aliquem effectum & motum, qualis est potissimùm imitationis desiderium ex tali comparatione elicere.

OCTAVUS LOCUS.

Per similitudines.

Hæc amplificatio tribus modis fieri potest. Primò enim exponuntur similitudines illorum, qui habuerunt virtutes illas, quas persuadere, vel vitia quæ dissuadere volumus, & tales similitudines vocantur exempla: ut si quis de pœnitentia sermonem faciens exemplum Beatissimæ Mariæ Magdalenz adducat.

Secundò adducuntur, quandoquæ similitudines de rebus naturalibus vel artificialibus sumptæ, & hæc commune nomen similitudinis retinent, ut si quis velit ostendere, quòd omnis, qui se humiliat, exaltandus sit, & adducat pro exemplo aquam, quæ, quòd altius in profundum cadit, eò altius ascendit: aut arborem, quæ tantò altius ramos extollit, quantò profundius radices jecit.

Tertiò adducuntur similitudines sumptæ à quibusdam factis confictis, vel parabolis, qualibus frequenter Christus est usus, uti ex Evangelio constat, & hæc parabolæ vocantur. Huc etiam revocantur Fabulæ, quales ab Æsopo & aliis sunt conscriptæ, quæ tamen non nisi rarissimè usurpandæ sunt, ne gravitati & fructui concionis officiant.

NONUS LOCUS.

Per oppositorum assignationes.

Ut si quis v.g. laudare velit gratiam divinam, ex opposito, hoc modo argumentaretur: Quantum damnum infert peccatum, tantum utilitatis affert gratia; nam sicut peccatum hebetat hominis intellectum, inquinat affectum, debilitat virtutem, ita gratia illuminat, quia lux est: affectum purifi-

cat,

cat, quia aqua munda est; potentiam corroborat, quia Dei virtus est: sicut peccatum homines ab amicitia Dei excludit, privat iure ad hæreditatem regni Cælestis, Diaboli mancipium facit, & æternis ignibus addicit, ita gratia eripit à Servitute Diaboli, & Dei amicum efficit, & ad felicitatem æternam restituit, ac omnium Bonorum participem facit.

DECIMUS LOCUS.

Per divisionem in Partes.

Hæc amplificatio fit Quatuor modis, primò per divisionem *totius universalis*: ut si Concionator alicui applicaret illam sententiam: *Ego sum flos campi*: diceretque iste Sanctus meritò assimilatur flori, quia fuit sicut rosa Succensus ardore Charitatis, ut lilium candidum nitore puritatis, ut viola suaviter olens odore humilitatis.

Secundò per divisionem *totius integralis*, ut si quis explicaturus illam Sancti Pauli sententiam ad Rom. cap. 12. *Multi unum corpus sumus in Christo*: dicat hujus mystici corporis caput est Christus; oculi sunt viri contemplativi; os prædicatores; manus, qui vitam activam profitentur; Pedes, omnes Christiani ad Bravium cæleste currentes.

Tertiò per divisionem *totius collectivi*; ut si explicaturus illam sententiam Apocal. cap. 6. *Fecisti nos Deo nostro regnum*, dicat in regno Christi. Christus est Rex, Assessores & Judices sunt Apostoli, Milites sunt Martyres, Præcones sunt Doctores & Prædicatores.

Quarto per divisionem *totius potentialis*, seu naturæ in potentia, ut si volens ostendere, quomodo Deus sit ex tota anima diligendus, dicat eum esse diligendum *intellectu*, ut cognoscat illum sine errore: *voluntate*, ut ei sine contradictione obediat: *memoriâ*, ut sine oblivione eum meditetur.

His quatuor modis addi potest Quintus, quando videlicet plures propositiones per copulam connexæ dicuntur, ut si explicaturus illam sententiam S. Pauli Rom. 13. *Abiciamus opera tenebrarum, & induamur arma Lucis*, dicat: quidam non induunt arma lucis, licet abiciant opera tenebrarum: id est, non faciunt bona: Quidam induunt arma lucis, sed non abijciunt opera tenebrarum: quidam & induunt arma lucis, atque

De Inventione Argumentorum. 33
atque abijciunt opera tenebrarum: ut iusti; quidam neu-
trum faciunt ut desperantes.

UNDECIMUS LOCUS.

Per Ratiocinationem.

Ex hoc loco variis etiam modis fit amplificatio; nam
primò quandoque à iudicio Auditorum postulato infert Con-
cionator, quod intendit, ut si dicat: Nónne stultus esset, qui
propter quamcúnque delectationem sumeret cibum, in quo
non dubitaret latere venenum? an non stultus etiam erit
peccator, qui propter carnis delectationem committit pecca-
tum, in quo venenum mortis æternæ habet? hoc modo usus
est Christus Matth. cap. 22. & 23. in parabolis de Agricolis,
qui hæredem occiderunt.

Secundò adhibentur quandoque confutationes, quibus
tacitis quæstionibus responderetur, quæ ex verbis prædicatoris
oriri possunt, ut si priùs v.g. Concionator dixerit, damnatis
supplicium æternum deberi, & postea sic inferat: sed obijciat
aliquis, cum peccatum sit temporale, quare pro eo æterna pæ-
na sustinenda est? R. Quia qui per impenitentiam finem si-
bi in peccatis mortalibus non constituit, voluntatem habuit
in æternum peccandi, & ideo iustum est, ut, qui in animo suo
æternum peccavit, in æternum ipsius Dei iudicio puniatur.

DUODECIMUS LOCUS.

Per causas & effectus.

Ex hoc loco facilè patet, quomodo amplificatio desu-
menda sit, nempe effectus vel causas rerum explicando ut si
Concionator volens explicare præstantiam gratiæ, dicat
eam facere Filium Dei adoptivum, Hæredem cæli, Amicum
Dei. Item si volens explicare præstantiam nuptiarum quas
anima cum Deo velut sponso suo celebrat, laudet eas à fine
quem sibi præfixum habent tales nuptiæ, scilicet delectatione
& generatione spiritali, mutuo auxilio ex consortio & fami-
liaritate.

Praxis horum locorum.

His de locorum varietatibus suppositis, proderit videre,
Instructio VII. C quo

quomodo in praxi iidem usurpari, & argumenta ex illis erui debeant.

Primò itaque Concionator Evangelium percurrat, quod ante concionem legendum est, vel ad alium fontem ex quo doctrinam haurire cupit, accedat, & ab initio doctrinam aliquam moralem vel plures seligat, quam Auditoribus persuadere cupit.

Secundò doctrinæ sibi propositæ subiectum & prædicatum examinet, & pro utroque vel in libris vel in notatis, vel in propria memoria quærat, quod ad probandum prædicatum de subiecto servire videbitur, idquæ in Charta aliqua separata temerè & sine ordine scribat. v.g. volens probare hanc propositionem: *Beatissima Virgo est similis arce Noë*, quærat ab initio, quid in Sacra Scriptura de arce Noë dicatur, invenièturque Genesis 6. dictum: *Fac tibi arcam de lignis lævigatis, & Bitumine lines intrinsecus & extrinsecus*; per quæ verba causa materialis arcæ indicatur; dein iterum dicitur: *sic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo; fenestram in arca facies, ostium autem pones in latere deorsum, Canacula & tristega facies in ea*; per quæ verba causa formalis significatur. *Ingrederis arcam tu & Filii, & ex multis animantibus universæ carnis, inducam bina in arcum, ut vivant tecum &c.* quæ verba ultra causam finalem innuunt; *Fecit igitur Noë omnia, quæ præceperat illi Deus*; ex quibus verbis causa efficiens habetur; Post Sacram Scripturam proderit etiam Interpretem aliquem inspicere, & videre, quid de arca hac dicat, invenièturque Chaldaeos & Rabinos, & cum his Sanctum Ambrosium & Augustinum tradere arcam hanc ex lignis cedri, quæ arbor alta, recta, & incorruptibilis est, fuisse confectam; his de arca Noë inventis, simili modo etiam de subiecto propositæ propositionis, scilicet de Beatissima Virgine indaget, quomodo hæ quatuor causæ Beatissimæ Virgini convenient, quomodo & ipsa, ut cedrus exaltata sit & incorrupta, lævigata per mortificationem, *benè munita per gratiam*. Quomodo varia receptacula habeat pro Angelis, Justis, Peccatoribus; quàm longa, lata, profunda, alta sit illius misericordia; quàm meritò à Deo dicatur electa, ut homines cum ipsa vivant; quomodo sit facta à Christo, qui rectius, quàm Noë dicitur requies seu cessatio, invenisse gratiam

am coram Domino, vir justus atque perfectus, omnia fecisse, quæ mandavit ei Dominus, conservasse genus humanum &c. quæ omnia si per sententias Sacræ Scripturæ, Sanctorum Patrum, & historias confirmet, copiosissimam inveniet materiam se habere pro scopo proposito probando, scilicet Beatissimæ Virginis amorem esse signum prædestinationis.

Tertiò locos Rhetoricos percurrat tanquam fontes proprios argumentorum, qui potissimum præsentì themati copiosiore materiam suppeditant. Eum in finem proderit nosse genera orationum, & qui loci cuivis generi maximè conducant; nam pro genere deliberativo (cujus partes sunt suasio & dissuasio, finis verò, utilitas, & detrimentum, motus ab Oratore quærendus, spes & reformidatio) potissimum serviunt, locus ab auctoritate, comparatione, genere, simili, adjunctis, antecedentibus, & consequentibus, à causis & effectibus. Pro genere exornativo (cujus partes sunt laus & vituperatio, finis honestas & turpitudine, motus delectatio) conducent maximè loci ab auctoritate, conjunctis, comparatione, causis & effectibus, definitione, &c. Pro genere judiciali (cujus partes sunt Accusatio & defensio, finis puniatio & impunitas, motus, sævitia & clementia) serviunt præ cæteris loci ab auctoritate definitione, genere, contrariis, adjunctis &c. hoc tamen genus rarò adhibetur in concionibus, nisi ubi Hæretici versantur; potissimum est genus deliberativum, imò nulla deberet esse Concio, quæ non aliquid de hoc adjunctum habeat.

Quartò ut ex locis his tantò faciliùs rationes & argumenta eruantur, attendere oportet ad ipsos Auditores & ipsorum modum vivendi bene perspectum habere, ut ex illo colligi possit, quibusnam generibus bonorum moveatur; nam plebei homines utpote servili ingenio præditi bono utili maximè moventur, honestiores honestate & jucunditate flectuntur, unde illis frequenter damna & utilitates, quæ ex vitio & virtute etiam in hac vita oriuntur, proponenda, his verò laus vel dedecus ex vitio vel virtute oriri solita sæpius ob oculos ponenda sunt; atque ut compendio tota hæc doctrina tradatur, omnia argumenta in concionibus usurpari solita, ferè ad hæc pauca revocantur, ad auctoritatem Sacræ Scripturæ & Sanctorum Patrum, similitudinem, comparationem

seu exemplum, adjunctum, effectum & causas, uti consideranti facile patebit.

§. V.

De tertio officio Concionatoris, seu de elocutione.

Sicut, postquam materia pro cibis in sua vasa & ollas distributa, & collecta est, varia à coquo condimenta superadduntur, quibus suavis efficiatur cibus, & gravior manducantibus; ita Concionator quoque post materiam primariam seu argumenta inventa, varia locutionis condimenta præparare, id est, conari debet, ut argumenta, quæ invenit, ita eloquatur, & proponat, ut non modò probet, quod probandum suscepit, sed etiam delectet, & flectat. Porro sicut varia à coquo condimenta pro cibis adhibentur, ita & Concionator quoque vel maximè varietatem hanc observare debet.

Primum autem condimentum est piper & alia aromata: per quæ intelligitur severitas moderata in reprehensione & castigatione vitiorum; hæc enim si debito modo adhibeatur, vel maximè sapidam facit concionem, uti experientia testatur. Cavendum tamen vel maximè est, ne ullam unquam personam in particulari, præcipuè vero Principes, Magistratus Reipublicæ, Prælatos, aut alios Ecclesiasticos vel Religiosos reprehendat, quia non modò nihil utilitatis, sed plurimum potiùs detrimenti ex talibus Concionibus reportatur. Imò ob eandem causam neque tunc facilè vitium reprehendendum est, quando pauci tantùm illi subjecti sunt, ita ut ex ipsa reprehensione facilè colligi possit, eos duntaxat castigari.

Secundum genus sunt Saccharum vel Embammata seu juscula dulciora: per quæ intelligo mansuetudinem & suavitatem in concione adhibendam; hæc autem in eo consistit, ut Concionator potiùs studeat suos Auditores per amorem, quàm timorem; per laudes potiùs, quàm reprehensiones ad officium suum faciendum adducere, hic enim modus persuadendi, si moderatè adhibeatur, Deo & hominibus gravior & efficacior est, quàm oppositus, uti Deus aliquando B. Magdalenz